

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG

Madocsai Népviselet

A madocsai népviselet bemutatása, annak jellegzetességei:

Danis György könyve szerint a „madocsai viselet elemei nagyvonalakban megegyeznek a sárközi viselettel. Sajnos elég hamar kivetkőztek Madocsán. A két világháború közötti időben az ünnepi viselet a polgári jegyeket hordozta. Csak az idős asszonyok jártak feketében és bő szoknyában.”

Azonban a madocsai népviselet mégsem veszett a feledés homályába. Kuti Jana női szabó és viseletkészítő kutatásai és munkássága a viselet újjáélesztésére irányulnak. Felkarolta, rekonstruálta, újraalkotta a múlt század eleji ruhadarabokat. Pályázatokon, fesztiválokon, kiállításokon a felelevenített alkotásaival rendre sikert sikerre halmoz.

FÉRFI VISELET:

A madocsai férfiak az I. világháború előtt szűkszerű fehér vászongatyában dolgoztak a földeken, ümögöt (nyári ing) hordtak, mezítlábasan jártak és kalapot viseltek. Esős és téli időszakban üngbátyára (téli ing) cserélték a nyári inget, amit vastag vászonból készítettek, és görbeszerű csizmát vettek fel. A téli ing fölé mándlit (posztó kabát) húztak és kalap helyett kucsmát viseltek. A jobb időkben szövetszövetből vagy bársonyból készített szűk nadrágban jártak, a tehetősebb férfiak nadrágját zsinórozás is díszítette. Tavasztól őszig, pedig ahogy a madocsaiak mondani szokták puruszkát (zsinóros bársony mellény) viseltek. Az I. világháborút követően a férfiak öltözködési szokásai megváltoztak, ezek a viseleti darabok szépen lassan kikoptak a ruhatárból.

ÜMÖG, ÜNGBÁTYA:

A hétköznapi ingeket fehér sifonból vagy pargit anyagból készítették zöld apró kockás, csíkos vagy pöttyös mintázatban, de a sötét csíkos ümög is elég jellemző volt. Előfordult, hogy az ingek elejére és a mandzsettákra (kézelő) fekete bársony betétet varrtak, viszont ilyen pompás viseletet csak a jó módú családok engedhettek meg maguknak.

GATYA:

Házi vászonból vagy sifonból 2-2 szélből készítették. Hossza nem igazán változott, fél lábszárig ért és szűk szárú volt.

NADRÁG:

Hétköznapi viselet, szűk szárú ellenzős fazonú nadrág, amelyet kordbársonyból készítettek fekete vagy barna színben. Az ünneplőst – vagy ahogy mondták a vasárnapi nadrágot - vastagabb posztóból készítették, és fekete vagy sötét szürke szín jellemezte. A gazdagabbak nadrágját vitézkötéses zsinórozás díszítette. A nadrágokat görbeszárú csizmával hordták.

PURUSZKA:

A puruszka egy sálgalléros derékig érő mellény, amelynek anyaga fekete selyembársony. A mellényt körbe, a hátát és zseb részét pamut hol zsinór és sújtás díszítette. A gomboló részre szőtt pamut anyagú lengyelke paszományt varrtak.

NŐI VISELET:

A hétköznapi női viselet kevésbé volt díszes és pompás. A ruhákat egyszerű és olcsó alapanyagokból készítették, általában vászonból vagy pamutból, de az is előfordult, hogy kékfestőt használtak. A módosabbak maguknak szőtték a vásznat. A vékony anyagból készült szoknyáikra általában sima fodrot varrtak. A majkó (felsőrész blúz) megegyezett az ünnepi viselet felsőjével, de rövid ujjú és magában fodros változata is volt. A szoknya fölött kötényt viseltek, ami sifonból vagy vászonból készült. Hétköznapi alsószoknyát nem hordtak.

Ünnepek alkalmával vagy templomba járáskor díszesebb, drágább anyagból készült több részből álló viseletet hordtak az asszonyok. Az ünnepi viselet részei: alsószoknya, felsőszoknya, kötény, majkó (női felső), főkötő (fejkendő) és vállkendő.

ALSÓSZOKNYA:

Anyaga sifon vagy pamutvászon. Az alsószoknya 2 szélből készült és 3 szélből a szoknyára varrt fodor. 4 vagy 10 cm-es pamut madeira csipkével díszítették. A derekát kézzel szedték be. Általában egy vagy kettő kikeményített alsó szoknyát húztak fel.

FELSŐSZOKNYA:

Többféle anyagból is el lehetett készíteni, a díszítése is a választott anyagtól függött. Készülhetett delinből, lüszterből, taftból, bársonyból vagy brokátból. Általában megegyezett a felső anyagával. A felsőszoknya jellemzően két fodros volt - de három fodros kivitelben is létezett -, melyre a fodrot géppel külön, egymás fölé varrták. A szoknyát 2 szélből készítették, a fodrot pedig 5 szélből, amit kézzel vagy géppel ráncoltak esetleg berakták. A csíkos anyagok esetében a csíkok átlósan futottak, 45°-os szögben szabták meg a fodrokat, ezzel kiemelve és ékesítve őket. A szoknya elejét 30 cm hosszúságban egyenesre hagyták és a többi részt kézzel beráncolták. A dereka nem kötős volt, hanem patentos. A szoknya majdnem bokáig

leért. Különböző színvilágok jellemezték a szoknyákat, létezett barna, zöld, fekete, bordó vagy drapp színű is.

KÖTÉNY:

A hétköznapi kötények lüszterből vagy pamutból készültek, az ünnepi kötény anyaga pedig bársonyból, taftból vagy selyemből. Formájuk igazodott a szoknyához, hordtak téglalap alakút, sima fodros kötényt és olyat is, aminek szélére csipkét varrtak. Fotók alapján a téglalap alakú kötény aljára díszként rakott fodrot tettek, a kékfestő kötények alját cakkosan slingölték. Minden kötény a szoknya aljáig ért. Leginkább fekete, fehér, kékfestő, barna vagy zöld színű kötényeket viseltek.

MAJKÓ:

Több fajta női majkó viselet létezett. Rendszerint hímzett brokátból, taftból, selyemből és mollból készítették a felsőket, aminek színe általában megegyezett a szoknyáéval, de lehetett attól eltérő színű is. A majkókat kívül hordták, amit derékban a köténnyel leszorítottak, azonban létezett testhez álló változata is. Az ünnepi felsők sokkal díszesebbek voltak, mint a hétköznapi felsők. A hétköznapi majkó elöl gombos zárt nyakrésszel és álló gallérral rendelkezett. Az álló gallérba bele volt fogva egy csipkével díszített nagy fekvő gallér. Az ujjá alját is - a gallérral megegyező - csipkével díszítették és gumival ráncolták be. A madocsai felső jellegzetessége a zárt nyakúság és a nagy kifekvő gallér.

ÜNNEPLŐS:

Brokátselyemből készítették, az elejére csipkebetétet tettek, amin egy színben hozzá illő selyem betét helyezkedett el. Nyak részen ugyanezt a csipkét használták. A hosszan - egészen a mell részéig - levágó nagy gallérra ráapplikáltak egy ugyanolyan színű sima selyem csipkét, valamint a gallér széle is csipkézett volt. A kezelőt úgyszintén applikációval díszítették. Jellegzetessége, hogy a patentokkal ellátott gomboló rész általában oldalt volt. A sejtelmessége ezeknek a felsőknek, hogy a gomboló résznél először a gallért lehetett kipatentolni, aztán az oldalát, ami összekapcsolja a vállrészt és a nyakrészt. Belül pamutból készített közepén kigombolható derékig leérő mell lefogó rész is volt, amit egybe varrtak a felső hát részével. Hátközepét hat pié díszítette.

FŐKÖTŐ:

Főkötőt (fejkendő) gyerekek, fiatalok és idősebbek egyaránt hordtak. Anyaga hímzett brokát, selyem, vagy vászon volt. Madocsán használtak hímzett menyasszonyi főkötőt is. A hétköznapi kendőket elöl kötötték meg.

VÁLLKENDŐ:

Madocsán jellegzetes női ruhadarab volt. A téli hétköznapiakon berliner kendőt használtak, a gyerekek fehérret, a fiatalok és idősek sötétet. Templomba és ünnepi

alkalmakon rózsás hímzett selyem vállkendőt vagy nagy fekete bársony vállkendőt viseltek.

GYEREK VISELET:

A lányok nagy galléros egyberuhákban jártak, amely mell alatt vágott volt és az övet saját anyagából készítették hozzá. Mintás vagy egyszínű lágy esésű anyagból készítették a ruhákat, általában kartonból vagy selyemből. Világos színeket használtak, mint például a világoskék, rózsaszín, zöldet, lilát. A ruha alját általában fodorral díszítették, de sima fodor nélküli változat is létezett. A csipkéket ugyanúgy használták a ruhákon, mint a felnőttekén. Érdekesség, hogy a ruhának külön is lehetett gallérja. Kötényt nem mindig hordtak.

LAKODALMAS VISELET:

Kétféle menyasszony létezett az 1900-as években: FEKETE és FEHÉR ruhás menyasszony.

A vőlegény polgári ruhában esküdött, fehér ümögöt vagy jegyinget, csokornyakkendőt, fekete posztókabátot, fekete csizmanadrágot, kemény szárú csizmát, nagy karimás kalapot viselt. Baloldalán, szíve felett viselte a „vőlegény bokrétát, amelyet a menyasszony az esküvő előtt saját kezűleg tűzött a ruhájára. A bokréta mirtusz virága a menyasszony pártájának virág motívumát követte.

Az esküvőkön a család női tagjai koruk előrehaladtával egyre sötétebb ruhákat viseltek. Madocsán jellegzetes női ruhadarab volt a Berliner-kendő, a kislányokon fehér színű, az idősebbeken pedig sötét.

Többféle kötényt viseltek: fodros szélűt, alul kettő vagy egy fodrosat. Volt cakkos aljú és sima, egyszerű is.

Fejkendőt gyerekek, fiatalok és idősek egyaránt hordtak.

A férfiak fehér ümögben, gyapjú vagy bársony kabátban, csizmanadrágban, kemény szárú csizmában és nagykarimájú kalapban vettek részt a lakodalomban.

FEKETE MENYASSZONY:

Az árvalányok és a félárva nők fekete ruhában mentek férjhez. Azonban a fátyol mindenesetben fehér színű volt és lelógott a ruha aláig. Az árva fiú esetében pedig, a mellére tűzött fehér csokrát, fekete fátyollal vont be. A fekete menyasszony sötétzöld, szürke és sötétbarna bokáig érő szoknyát viselt, a hozzá illő világosabb, vagy azonos színű majkóval. Ezeket csipkével, fodorral, bevarrással díszítették. A gazdagabbak több díszítést engedhettek meg maguknak. A szoknyára fekete kötény került, amelyet általában szalaggal díszítettek körben, de volt több fodros

változata is. Később jött a divatba a fehér esküvői ruha, amit eleinte fekete köténnyel illett viselni.

Kezdetben a menyasszony fején a legegyszerűbb virágos párta volt, amit később megmagasítottak. Ez a vőlegény bokrétájához hasonlított.

FEHÉR MENYASSZONY:

A menyasszonyi ruha elejét apró berakásokkal díszítették. Saját anyagából „hátoldalt” fodrosan hajlott a vállára. Ugyanez a díszítés volt megtalálható a ruha alján is, de ellenkező irányban. A ruha alját kötény formában húzódó csipkesor díszítette. A menyasszony magas mirtuszkoszorút viselt, ami két oldalt virágcsokor formájában végződött. Az 1920-as években kezdett divatba jönni a fátyol, ami a ruha aljáig ért. Nagy hajtúkkal volt felfogatva a menyasszony fejére. A szoknya hossza bokáig ért, éppen csak kilátszott a cipője. A szoknya alatt a menyasszony fehér selyemharisnyát viselt. Divat volt még a selyem menyasszonyi ruha is, csokor helyett kendőt tartott a menyasszony a kezében.

MENYASSZONYI FŐKÖTŐ:

Elmondások alapján minden menyasszonynak a fejét bekötötték (bokorra hátra kötve) elsőnek fekete kendővel, aztán előrefele kötve fehér kendővel. Ha pedig először ment az új asszony a templomba, akkor selyemkendőt tettek a fejére.

MENYECSKE RUHA:

A menyecske blúza dúsan csipkézett volt, s válltól-vállig fodrosra varrták. Hosszú sötétbarna lüszter szoknyát viselt, fekete fodros köténnyel. Régen a szoknya alá alsószoknyát vettek, hogy jobb legyen a szoknya tartása. Divat volt még a csárdás szoknya is, ami sötét alapon piros-rózsaszín és kék rózsákkal díszítettek. Tetején szintén kötény volt.

A századforduló táján babos szoknyába (pöttyös) öltözött át az újasszony. Ma már nem őrzik ezt a hagyományt a fiatalok.

JEGYING:

A jegyinet régen a menyasszony készítette a vőlegény részére, amit aztán az esküvőn viselt. Az inget sifonból készítették, ami eltért a hétköznapi viselettől. A mell részen, a mandzsettán és a galléron hímzés díszelgett, amit pamut hímző fonallal készítettek. Az eleje háta egybeszabott, mint az ümőgnél. Háta nyakrésze kézzel szedett (kb. 0,5 cm.), az ujjá és válla úgyszintén. Az ing ujjá és az oldal varrás között található pálha a kényelmi funkciót szolgálta.

forrás:

- Kuti Jana (2019). A madocsai viselet a kivetkőzés kora előtt (Szakdolgozat). Hagyományok Háza
- Danics György: Madocsa

MELLÉKLETEK:

1. ábra Téli férfi viselet

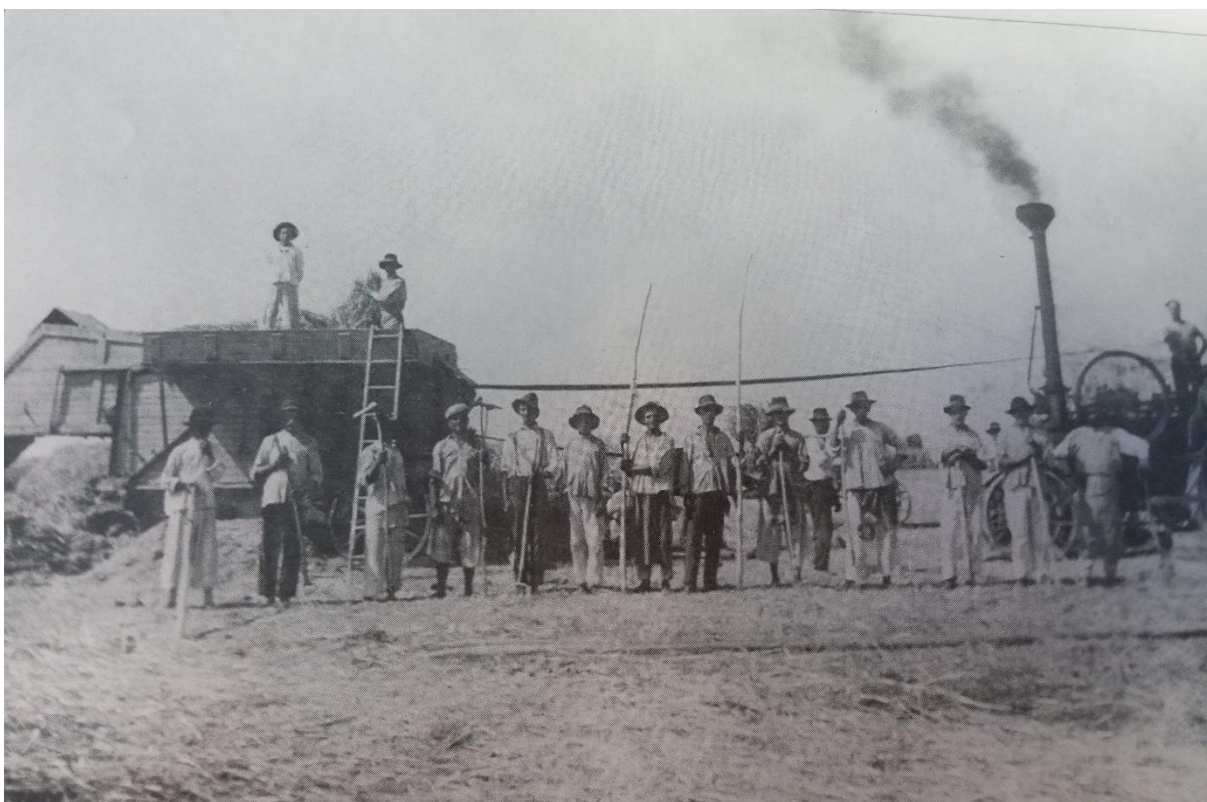
2. ábra Űmögben és zsinóros bársony puruszkában

3. ábra Puruszka

4. ábra Férfi ünnepi viselet: Kalap, ümög, puruszká, zsinorózott nadrág, görbeszáru csizma

5. ábra Fehérgatyás gazdák mezítlábasan, kalapot hordva.

6. ábra Regruták, a legények kalapját piros, fehér, zöld szalagok díszítették.

7. ábra XIX. sz. végi és XX. sz. eleji női hétköznapi és ünnepi viseletek

8. ábra Rekonstruált ünnepi viselete
/Kuti Jana viseletkészítő népi iparművész alkotása/

9. ábra *Alsószoknya*

10. ábra *Felsőszoknyák*

11. ábra Női felső - Majkó

12. ábra Rekonstruált női viseletek: Brokát ünnepi női viselet (balra) és pamut hétköznapi női viselet (jobbra)
/Kuti Jana viseletkészítő népi iparművész alkotásai/

13. ábra Rekonstruált női viselet
/Kuti Jana viseletkészítő népi iparművész alkotásai/

14. ábra Újragondolt hétköznapi női viselet
/Kuti Jana viseletkészítő népi iparművész alkotásai/

15. ábra *Főkötők: menyasszonyi selyem fejkendő (balra) és himzett brokát selyem ünnepi fejkendő (jobbra)*

16. ábra *Vállkendők: Rózsás, himzett vállkendő (balra) és fekete bársony nagy vállkendő (jobbra)*

17. ábra Gyerek viselet – Mádcsai Cönögék fellépőruhái
/Kuti Jana viseletkészítő népi iparművész alkotásai/

18. ábra Rekonstruált gyerek viselet
/Kuti Jana viseletkészítő népi iparművész alkotása/

19. ábra Lakodalmi kép 1918-ból

20. ábra Fekete menyasszony (balra) és a fehér menyasszony (jobbra)

21. ábra Rekonstruált komplett menyasszonyi viselet
/Kuti Jana viseletkészítő népi iparművész alkotásai/

22. ábra Felül az eredeti jegying, alul a rekonstruált változat látható
/Kuti Jana viseletkészítő népi iparművész alkotásai/

23. ábra Menyecske ruha

24. ábra A mirtuszkoszorút tartalmazó doboz különlegessége, hogy nemcsak a vőlegény két vőfély csokra és kalap bokrétája látható benne, hanem egy korabeli fotó is.

25. ábra Madocsai Hagyományőrző Néptánc Egyesület fellépő ruhája
/Kuti Jana viseletkészítő alkotása//